

Onderzoek 'Vertrouwen Werkt' Toelichting op opzet project en onderzoeksvragen

1. Wat wordt in het Wageningse experiment onderzocht en wat is de achterliggende visie?

Samen met mensen met een bijstandsuitkering onderzoekt de gemeente Wageningen twee jaar lang wat het effect is van meer vertrouwen en soepelere regels in de bijstand. De huidige bijstandsaanpak is sterk gericht op regels en het controleren daarvan. De visie van de gemeente Wageningen is dat een positieve werkwijze die uitgaat van vertrouwen in mensen, maatwerk en motivatie van de mensen die in de bijstand zitten, beter werkt dan de huidige bijstandsaanpak. Mensen uit de bijstand zullen zo vermoedelijk sneller aan een baan worden geholpen of maatschappelijk gaan participeren. Bovendien denken wij dat een positieve aanpak bijdraagt aan welbevinden en gezondheid, kortom: dat mensen in de bijstand zich er prettiger bij voelen

Het onderzoek 'Vertrouwen Werkt' is voor ons een succes als:

- Meer mensen werk vinden en uitstromen uit de bijstand
- Meer mensen parttime werk vinden en zo minder beroep doen op bijstand
- Meer mensen vrijwilligerswerk vinden en zo maatschappelijk actief zijn
- Het welbevinden, de motivatie en gezondheid van mensen in de bijstand toeneemt.

Vraagstelling en veronderstellingen bij 'Vertrouwen Werkt'

De centrale vraag van het onderzoek 'Vertrouwen Werkt' is welke aanpak het beste werkt om mensen te laten participeren:

- a. positieve financiële prikkels, ruimte voor eigen initiatief en een vraaggestuurde maatwerkbegeleiding óf
- b. de bestaande uitvoering, zoals in de huidige Participatiewet.

Er is in Nederland nog weinig onderzoek bekend over het effect van financiële prikkels en verschillende vormen van beloning op de motivatie en het gedrag van mensen in de bijstand. Ook is er nog weinig bekend over de gedragseffecten als er minder verplichtingen zijn, mensen zelf de regie krijgen over het zoeken naar werk, mensen vraaggerichte begeleiding ontvangen en als aan mensen in de bijstand meer vertrouwen wordt gegeven. Ook is er in Nederland gebrek aan kennis over de relatie tussen gekozen aanpak en de kwaliteit en duurzaamheid van de uitstroom uit de bijstand.

Kerngedachte in het Wageningse project is dat een positieve aanpak tot betere resultaten moet kunnen leiden dan een aanpak van controleren en straffen. In deze aanpak gaat het om:

- goed persoonlijk contact met een ondersteunende bejegening,
- het geven van vertrouwen,
- het belonen van eigen initiatief,
- faciliteren (door een vraaggestuurde maatwerkbegeleiding),
- het loslaten c.q. verminderen van de nadruk op verplichtingen in de bijstand.

We verwachten dat een aanpak met positieve prikkels een gunstige invloed heeft op het zoekgedrag, in de bereidheid om werk te aanvaarden en op de mate waarin mensen door werk in hun eigen middelen voor bestaan kunnen voorzien. We verwachten ook dat dit leidt tot meer maatschappelijke participatie van mensen in de bijstand. En we verwachten dat deze aanpak leidt tot een hogere mate van welbevinden, motivatie en gezondheid van mensen in de bijstand.

De theoretische basis voor deze aanpak kan worden gevonden in de gedragseconomie en in sociaalpsychologische motivatietheorieën. Het experiment bouwt voort op beleids- en gedragstheoretische inzichten met betrekking tot behoeften en levensdoelen, vertrouwen, zelfredzaamheid en zelfregie, intrinsieke motivatie, keuzemogelijkheden en welbevinden en stress.

Uit de resultaten van gedragseconomisch onderzoek blijkt dat mensen geneigd zijn te handelen op basis van principes van wederkerigheid. Wanneer mensen vertrouwen krijgen, bijvoorbeeld doordat de werkgever hen baanzekerheid geeft of investeert in opleiding en training, dan zijn mensen eerder geneigd om daarvoor iets terug te doen in de vorm van meer inspanning, motivatie en prestatie. Maar het kan ook simpelweg dat door een positieve en vriendelijke bejegening mensen meer geneigd zijn coöperatief gedrag te vertonen dan wanneer zij meer vijandig of vanuit wantrouwen worden benaderd. Een positieve benadering wordt dus 'beloond' met een positieve reactie, terwijl een negatieve benadering juist weerstand oproept. In het onderzoek speelt keuzevrijheid ook een belangrijke rol. Het faciliteren van mensen in combinatie met het geven van eigen regie, betekent dat bijstandsgerechtigden meer autonomie krijgen over hun eigen leven. Dit heeft een positief effect op het zelfvertrouwen en tot een groter welbevinden.

Ook vanuit sociaalpsychologische motivatietheorieën worden methodieken, die sturen op intrinsieke motivatie en die ruimte creëren voor eigen initiatief, effectiever geacht dan extrinsieke methodieken. Extrinsieke prikkels) kunnen de intrinsieke motivatie zelfs afzwakken. Zo kan het daardoor zijn dat controle en sancties de motivatie vermindert om op zoek te gaan naar werk dat men graag wil doen. Uit onderzoek is immers gebleken dat wanneer mensen uit zichzelf gemotiveerd zijn om naar werk te zoeken, de intensiteit van re-integratie inspanningen hoger ligt.

Bovendien kan het geven van meer vertrouwen het gevoel van 'self-efficacy' of zelfredzaamheid van de bijstandsgerechtigden vergroten, wat weer doorwerkt in effectiever zoekgedrag en een grotere kans op duurzame uitstroom naar werk.

Ook kan het wegnemen van mentale belasting een belangrijke bevorderende factor zijn voor re-integratie. Wanneer iemand een zware mentale belasting ervaart, bijvoorbeeld door gezondheidsproblemen, dan heeft hij/zij minder mentale capaciteit over voor andere activiteiten zoals werk zoeken. Ook kan financiële schaarste (zoals schulden) leiden tot een overbelasting van de cognitieve functies van een persoon, waardoor er minder mentale capaciteit overblijft voor andere activiteiten. Omgekeerd kan een lagere mentale belasting door een goede begeleiding en ondersteuning het welbevinden en de gezondheid van mensen verbeteren doordat zij minder stress ervaren. Dit kan vervolgens weer leiden tot een efficiënter zoekgedrag en een succesvollere re-integratie. Daarnaast kan het verminderen van controle, arbeidsverplichtingen en re-integratieverplichtingen de mentale belasting verlagen en dus re-integratie bevorderen. Uit onderzoek is immers gebleken dat wanneer mensen zich in een hoge mate gecontroleerd voelen om werk te zoeken, zij dit als zeer stressvol ervaren.

2. Hoe wordt het experiment uitgevoerd?

We voeren het onderzoek 'Vertrouwen Werkt' uit met vier verschillende groepen. Deze groepen hebben elk een eigen spelregel:

1. De groep 'Verdienen loont':
In deze groep houden deelnemers meer over als ze (gaan) bijverdienen.
2. De groep 'Zelf in actie':
In deze groep bepalen deelnemers zelf hoe ze op zoek gaan naar werk of vrijwilligerswerk. Deelnemers in deze groep hoeven niet meer verplicht te solliciteren of deel te nemen aan gemeentelijke re-integratieactiviteiten.
3. De groep 'Extra begeleiding':

Deelnemers in deze groep krijgen meer tijd en meer hulp. Niet alleen in gesprek maar waar nodig ook door praktische hulp en advies buiten het stadhuis. Klantmanagers hebben meer tijd voor deze groep.

4. De 'Onderzoeksgroep':

Voor deze groep blijven de regels hetzelfde. Een onderzoeksgroep is nodig om de resultaten van het onderzoek goed te vergelijken.

Met behulp van dataonderzoek en vragenlijsten onderzoeken we welke aanpak tot het beste resultaat leidt.

Het project is zo opgezet dat niemand erop achteruit gaat. Ook de ondersteuning die er nu is, blijft voor iedereen beschikbaar. Deelnemers houden hun uitkering, tot ze uit de bijstand uitstromen.

3. Waarom is juist deze methode(n) gekozen?

Door drie aanpakken te onderzoeken kunnen we kijken wat het beste werkt. Hierbij maken we maximaal gebruik van de mogelijkheden die door het rijk zijn geboden in de regeling voor deze experimenten: ruimte om zelf keuzes te maken, een aanpak met intensievere begeleiding en ruimte voor bijverdienen.

In Wageningen is de groep mensen met een bijstandsuitkering niet zo groot, in totaal zo'n 850 personen. Er nemen ongeveer 400 mensen vrijwillig deel aan het onderzoek. Dit is dus de helft van het aantal mensen in de bijstand.

Er voor gekozen om per groep telkens één variabele te veranderen om de resultaten goed te kunnen onderzoeken. Het wetenschappelijk onderzoek voor 'Vertrouwen Werkt' wordt uitgevoerd door de Tilburg University.

4. Welke boodschap hoopt Wageningen over twee jaar te kunnen mededelen over het onderzoek?

We hopen dat door een andere aanpak in de bijstand meer mensen aan het werk komen, meer mensen parttime gaan werken en meer mensen maatschappelijk actief zijn. En we vinden het ook belangrijk dat het welbevinden, de motivatie en de gezondheid van mensen in de bijstand toeneemt. Als de positieve benadering in dit experiment hiertoe leidt, dan is het project, ook bij een gelijkblijvende uitstroom naar werk, - wat ons betreft een succes.

5. Waar kan ik meer informatie vinden over het project?

Meer informatie over het onderzoek kunt u vinden op www.wageningen.nl/vertrouwenwerkt.

Verdere contactgegevens:

Gemeente Wageningen
Projectleider Vertrouwen Werkt

Drs. Hans Zuidema MPM

Mobiel: +31 6 29 01 31 85,
email: hans.zuidema@wageningen.nl of hans.zuidema@zo-advies.nl